

них випадків на виробництві та професійних захворювань України щодо наміру відкрити депозитний рахунок.

У разі закриття депозитного або поточного рахунку суб'єкта господарювання банк протягом трьох робочих днів повідомляє про це відповідний орган державної податкової служби.

Список літератури: 1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. 2. Закон України «Про банки і банківську діяльність» від 7.12.2001 р. зі змінами та доповненнями // www.rada.gov.ua. 3. Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, отриманих злочинним шляхом» від 28.11.2002 р. // www.rada.gov.ua. 4. Положення про порядок здійснення банками України вкладних (депозитних) операцій з юридичними та фізичними особами: Постанова Правління НБУ від 3.12.2003 р. № 516 // Вісник НБУ. – Вип.2 (95). – С. 93–99. 5. Інструкція про порядок відкриття, використання та закриття рахунків у національній та іноземній валютах: Постанова Правління НБУ від 12.11.2003 р. № 492 // Вісник НБУ. – Вип. 2 (95). – С. 4–70. 6. Положення про здійснення банками фінансового моніторингу із змінами та доповненнями: Постанова Правління НБУ від 14.10.2003 р. № 446 // Вісник НБУ. – Вип.1 (94). – С. 19–28. 7. Ефимова Л. Г. Банковское право. – М.: БЕК, 1994. – 360с. 8. Куник Я. А. Кредитные и расчетные отношения в торговле – М.: Финанси, 1970. – 217с. 9. Банківське право України / За заг. ред. Селіванова А. О. – К., 2000– 343с. 10. Баринов Є. А. Пятенков В. М. Банки капиталистических стран и их операции. – М.: Финанси, 1981. – 150 с. 11. Иоффе О. С. Обязательственное право. – М.: Статут, 1975 – 734 с. 12. Компанец Е. С., Поланский С. Г. Применение законодательства о кредитовании и расчетах. – М.: Статут, 1967. – 307 с. 13. Сорбаш С. В. Договор банковского счета: проблемы доктрины и судебной практики. – М.: Статут, 1999. – 272 с.

Надійшла до редакції 30.07.08

П. І. Пушкаренко

ПРОБЛЕМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ВИКЛАДАННЯ СУЧАСНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ТЕОРІЇ НА ОСНОВІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ В КОНТЕКСТІ БОЛОНСЬКОГО ПРОЦЕСУ

Сучасні цивілізаційні виклики у багатьох країнах закономірно призводять до нового «освітнього буму,» глибоких освітніх реформ, зокрема входження української освіти в європейський і загально-світовий освітній простір при нагальній потребі наближення якості вітчизняної освіти до європейського рівня без втрати найкращого з власних традицій та напрацювань. Це зумовлено тим, що наша нинішня система вищої освіти, на жаль, дотепер залишається конгломератом із прикметних рис як старої радянської системи, так і нової для України, англо-саксонської системи освіти, упровадження якої рекомендується Болонською декларацією. Здійсненню рішучих кроків у реалізації принципів Болонського процесу в ХНУВС сприятиме застосування «Положення про організацію навчального процесу в Харківському національному університеті внутрішніх справ з урахуванням вимог кредитно-модульної системи».

Разом з тим ті труднощі, з якими просувається перехід вітчизняної освіти на кредитно-модульну систему організації навчального процесу (КМСОНП), свідчать про наявність серйозних проблем

як об'єктивного, так і суб'єктивного екстремалізаційного характеру. До таких проблем, на нашу думку, належать нагальна необхідність системних змін у законодавстві про вищу освіту, зокрема розроблення та прийняття нової редакції Закону України «Про вищу освіту;» кардинальне поліпшення матеріально-технічної бази навчально-виховного процесу, насамперед, комп'ютеризації, оснащення сучасним високоефективним навчально-науковим обладнанням; забезпечення системою дидактичних засобів нового покоління; подолання так званої «псевдоосвіти» в значній частині ВНЗ. На практиці, по суті, не реалізується задекларована ступеневість вищої освіти (тисячі дипломів бакалавра на ринку праці не мають майже ніякого попиту). Нарешті, важливою перепорою до реформування вищої освіти на засадах Болонської угоди є відсутність єдності та консолідованості між основними суб'єктами сфери вищої освіти, суперечливе ставлення до вирішення назрілого завдання державної ваги серед частини керівного і науково-педагогічного складу вищих навчальних закладів. Причому йдеться як про самі принципи, так і про механізми їх застосування в національній освіті, навіть психологічне несприйняття та небажання ламати стереотипи і навантажувати себе додатковою роботою.

Так, серед науково-педагогічних працівників, що були опитані з приводу їхнього ставлення до впровадження кредитно-модульної системи в навчальному закладі, де вони працюють, від 51 до 76% респондентів вважають, що вона потребує вдосконалення. Серед опитаних студентів 37,5% позитивно оцінюють впровадження кредитно-модульної системи, 30,2% сприймають негативно, 32,3% вважають, що система потребує удосконалення. Більшість опитаних викладачів вважає, що впровадження кредитно-модульної системи сприяє підвищенню об'єктивності оцінювання роботи студентів, водночас 25,8% студентів-респондентів підтримують цю думку [1, с.3].

Одним із основних чинників підвищення якості освіти є впровадження в практику навчання **інноваційних технологій**, оновлення усього навчально-виховного процесу відповідно до сучасних досягнень науки і техніки. Стратегічне завдання тут полягає у зміні парадигми освіти з авторитарної на гуманістичну, особистісно орієнтовану, на прискорений, випереджальний її розвиток. Це можливо за умови розв'язання українською освітою проблеми формування «професіонала, здатного до інноваційного типу життя, до сприйняття інноваційної культури в цілому» [2, с. 17]. За своєю суттю **інноваційний тип освіти** передбачає розвиток здатності людини до пошуку нових знань, до творчості, з відмовою від штампів і стереотипів, а тому здійснювати її може викладач, який має творче науково-педагогічне мислення. У зв'язку з цим виникає необхідність активно включитися у розкріпачення педагогіч-

ної свідомості, пробудження інноваційної ініціативи педагогів, пошук нових засобів щодо оновлення змісту навчання, розвитку творчої ініціативи всіх учасників навчально-виховного процесу на основі Закону України «Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності» [3] та Положення Міністерства освіти і науки України про порядок здійснення інноваційної діяльності [4]. Стосовно нашого курсу «Основи економічної теорії», то це завдання конкретизується в посиленні творчого духу економічної теорії із формування економічного мислення конкурентноспроможного працівника нового типу, здібного винаходити і застосовувати у професійній діяльності нововведення, що відповідають специфіці створення соціально ринкового господарства в Україні і водночас сучасним досягненням світової економічної науки і практики.

Нинішня непрестижність добре навчатись, виділятися розумом і талантом стала для багатьох студентів наслідком не тільки негативних проблем ринкової трансформації економіки, а й упущень у змісті навчально-виховного процесу взагалі, і в організації самостійної роботи і контролю знань студентів зокрема. А це вже викликає велику тривогу не тільки за їх майбутнє, але й за перспективи економічного і духовного оновлення нашого суспільства.

У зв'язку з цим перед вузівськими педагогами виникли вельми гострі проблеми: як організувати самоосвіту і самовиховання на науковій основі, як відродити втрачену змагальність у навчанні, активізувати студентство. Задля цього ми вважаємо, що технологію педагогічної майстерності необхідно доводити до такого рівня і стану, коли кожен студент повинен в один і той же час бути і учнем, і учителем. «Саме тоді студента починають формувати три фактори: учитель, самонавчання, самовиховання» [5, с. 24]. Цього нелегко досягти, але до цього треба прагнути.

Що ж таке «нове»? Словник С. І. Ожегова дає таке визначення: новий – «вперше створений або зроблений, такий, що з'явився або виник недавно, замість колишнього, знов відкритий, такий, що не відноситься до найближчого минулого або до теперішнього часу, недостатньо знайомий, маловідомий.» У науковій літературі розрізняють поняття **«нововведення»** як «новий засіб» (метод, методика, технологія, програма і т. ін.) та **«інновація»** як процес освоєння цього засобу, розповсюдження нововведень. Відмітимо, що в такому тлумаченні терміна нічого не говориться про прогресивність, ефективність нового.

Помиляються ті науково-педагогічні працівники, які ототожнюють усе нове з прогресивним і сучасним. Далеко не все нове прогресивне. Прогресивним може бути тільки те, яке ефективне, незалежно від того, коли воно виникло. Про прогресивність нового засобу остаточно можна судити лише за результатами його освоєння. Це зовсім не означає, що для визначення ефективності

того або іншого нового засобу кожний конкретний ВНЗ повинен обов'язково сам повністю випробувати його в роботі. Процес освоєння нового припускає вивчення досвіду його використання іншими ВНЗ, прогностичний аналіз, уявне експериментування. Так, наказом Міністра освіти і науки України №48 від 23 січня 2004 р. у 59 вищих навчальних закладах розпочато великомасштабний педагогічний експеримент щодо запровадження КМСОНП у ВНЗ III-IV рівнів акредитації, згодом у нього включилися понад 100 ВНЗ, а з 2005/2006 навчального року наказом МОНУ від 30.12.2005 р. № 774 ця технологія навчання розповсюджена на всі вищі навчальні заклади України III-IV рівнів акредитації. У 2010 р. модернізація національної вищої освіти на основі положень Болонського процесу має завершитися.

Буває, що нове виникає, як то кажуть, раніше свого часу, тобто, народившись, не знаходить визнання, а пізніше, коли дозрівають умови, воно стає затребуваним. Інші нові засоби, народившись дуже давно, ставши нормою, не вмирають (хоча й міняються цілі епохи), а розвиваються, модернізуються, багаторазово відтворюються (пригадаємо ті ж семінари в сучасних університетах), не раз демонструючи відносність нового. Нове, навіть якщо воно прогресивне, найчастіше пробиває собі дорогу до визнання з труднощами. Для більшості народжених ідей та нововведень і зараз справедлива влучна фраза, сказана мудрим І. В. Гете: спочатку говорять, що «це нісенітниця;» потім – «а в ній щось є!» і, нарешті, коли ідея стає зрозумілою і освоєною, – «а хто цього не знав?»

На підсумковій колегії МОН, яка відбулася 21.03.2008 р., відзначалося, що сьогодні у вищій школі розповсюджені такі інноваційні навчальні технології: інформаційні, проблемні, розвивальні, проектні, інтерактивні, індивідуалізовані, модульні, ігрові, інтегровані, дистанційні [1, с. 11]. До них належать: постійне наукове забезпечення навчання відповідними інформаційними технологіями; впровадження в лекційні курси методології та методики науково-дослідного пошуку; застосування спеціальних науково-дослідних занять; перетворення студентських виступів, рефератів на семінарах у різновид захисту певних концептуальних положень нормативних і спеціальних курсів; системне поєднання аудиторних і поза аудиторних занять у єдиний навчально-виховний комплекс; спрямування роботи студентських наукових гуртків та інших форм науково-дослідної роботи на пошук і творче засвоєння інноваційних ідей вітчизняної та світової науки та практики; використання підсумкових щорічних науково-практичних факультетських, вузівських, міжвузівських, галузевих, всеукраїнських, міжнародних конференцій, днів науки та інших форумів для аналізу та оцінювання проведеної роботи за певний період з огляду її інноваційного характеру.

Підвищенню ефективності навчального процесу в контексті вимог Болонської декларації має сприяти застосування у вищій школі такої прогресивної технології як **інтерактивне навчання**. Сутність його полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх її учасників, що ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь створенню атмосфери співпраці, під час якої студент і викладач виступають рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання [6, с. 17].

Такі підходи до організації навчального процесу не є новими для української педагогіки. Частково вони використовувалися ще в перші десятиліття минулого століття й були поширені в педагогіці та практиці української школи в 1920-ті роки – за часів масштабного реформування шкільної освіти. Застосовувані в той час лабораторно-бригадний і проектний методи, робота в парах змінного складу, виробничі і трудові екскурсії та практики були передовим словом не лише в радянській, а й у світовій педагогіці, хоча й мали як ряд переваг, так і недоліків. Подальшу розробку елементів інтерактивного навчання можемо знайти у працях А. Макаренка, В. Сухомлинського, у творчості вчителів-новаторів 1970–1980-х рр. (Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкова та ін.), у теоріях розвивального та проблемного навчання.

У «Програмі дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України» (наказ МОН від 23.01.04 р. № 49) звертається увага перш за все на підвищення рівня і якості проведення лекцій, семінарських (практичних) занять, організації самостійної роботи, оцінювання та педагогічного контролю знань студентів. Науково-методична актуальність та особливості цих форм навчального процесу в курсі «Основи економічної теорії» за кредитно-модульною системою навчання обґрунтована і детальніше висвітлена нами у недавно виданому навчальному посібнику [7, с. 42–45].

Організуючою основою тут виступає лекція (від лат. *lectio* – читання), в якій викладач зацікавляє студентів у вивченні економічної теорії, акцентує увагу на найбільш складних питаннях і тих, що повинні бути самостійно вивчені. Ми уже практикуємо проведення нових лекцій у стилі європейського проблемно-евристичного типу з поєднанням традиційно-інформативного викладу окремих складних питань в діалоговій формі та супроводженням ситуаційними соціально-економічними прикладами ринкової трансформації економіки. У таких лекціях на самостійне опрацювання додаткових наукових посібників відводиться до 50–60% часу самостійної роботи проти 30% при традиційно-інформативних [8, с. 248].

У кожній темі курсу «Основи економічної теорії», виділяється головна центральна проблема, з'ясуванню якої повинні бути під-

порядковані всі інші питання. Так, у темі «Ринок, його структура та інфраструктура» центральною проблемою є з'ясування найбільш загальної характеристики соціально-ринкового господарства, і становлення його в Україні. Використовуючи спеціальні методичні засоби та прийоми (проблемні ситуації, гіпотези, діалог та ін.), викладач заохочує аудиторію до спільних роздумів, дискусії. Тут лектор повинен «горіти» і тоді його захопленість, само собою, передається слухачам. Все це сприяє утвердженню демократичного (замість примусового, повчально-інструктивного) навчання з свободою і плюралізмом думок, спонуканням студентів до співміркування, спільного добування знань. Якщо лекція відкриває шлях у науку, то самостійна робота студентів є першим реальним кроком на цьому шляху. На власному досвіді студент може переконатися в тому, що «в науці немає широкого стовпового шляху, і тільки той зможе досягнути її сяючих вершин, хто не лякається втоми, пробирається її кам'янистими стежками» [9, с. 25].

Семінарські заняття є однією з інтерактивних форм навчання. Вони отримали свою назву від латинського *seminarium*, що означає розсадник. Уперше вони проводилися у давньогрецьких і римських школах як поєднання диспутів, повідомлень учнів, коментарів і висновків викладачів.

У наші часи семінари стали загальноновизнаною і застосовуваною формою навчального процесу, за допомогою якої закріплюються, систематизуються і поглиблюються знання студентів, одержані на лекціях, консультаціях, внаслідок самостійного опрацювання літератури. Тут вони отримують навички роботи над підручниками, посібниками та іншою літературою, практику публічних виступів, навчаються самостійно аналізувати економічні процеси і явища, фактичний матеріал, усвідомлюють практичне значення обговорюваних проблем. Отже, студенти набувають вміння творчо застосовувати знання при вирішенні практичних завдань в їх майбутній діяльності, що особливо важливо для фахівців-підприємців.

На інтерактивних семінарах головне завдання полягає у тому, щоб відійти від «вопросно-ответного» методу і перейти до семінарів-диспутів, семінарів-конференцій, семінарів-ділових ігор, які вносять змагальність у виявленні отриманих знань, умінь виражати свою думку, аргументувати і доводити її. Дослідження лабораторії педагогічних інновацій Інституту педагогіки АПН України показали, що під час лекційного викладення матеріалу засвоюється не більше п'ятої частини інформації, за дискусійного навчання – 75%, у діловій грі – близько 90%, а то й більше [10, с. 7]. Результати дослідження Національного тренінгового центру (США) у 1980-х роках теж засвідчили, що інтерактивне навчання уможливає різке збільшення відсотка засвоєння матеріалу, бо впливає не лише на свідомість учня, а й на його почуття, волю. Виведена

внаслідок цих досліджень «піраміда навчання» демонструє, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекції – 5%, читання – 10%), а найбільших: за інтерактивного (дискусійні групи – 50%, практика через дію – 75%, навчання інших або негайне застосування знань – 90%) [6, с. 21].

У Сумській філії ХНУВС добре зарекомендували себе ділові ігри, що проводяться досвідченими викладачами, з таких тем економічної теорії: «Поведінка споживача» (д-р екон. наук В. К. Васенко), «Фірма в умовах недосконалої конкуренції» (доц. О. О. Несветов), «Макроекономічна рівновага і державне регулювання ринкової економіки» (проф. П. І. Пушкаренко). Самостійне виконання студентами завдань на основі попередньої теоретичної підготовки, взаємодія між групами за правилами гри, розробленими викладачами, обговорення результатів прийнятих рішень на мікро- та макроекономічному рівнях сприяють поглибленому засвоєнню програмного матеріалу майбутніми бакалаврами з правознавства.

Організаційно-педагогічне забезпечення поглибленого інноваційного вивчення економічної теорії на основі кредитно-модульної системи у ВНЗ МВС України вимагає засвоєння економічних категорій і законів у органічній єдності з їх специфічним проявом у тіньовому секторі економіки та розкриттям механізму його легалізації та боротьби з ним, бо абсолютно здорова, раціональна економіка, що ефективно розвивається, без будь-яких відхилень та аномалій – це ідеалізація, скоріше гіпотетичний стан, ніж реальність. Адже суспільні економічні закони, на відміну від законів природи, завжди діють як тенденції через багатоманітні суперечності, протидії, відхилення (дисфункції), порушення та їх шкідливі і небезпечні наслідки, які знаходять своє відбиття у кризовій та тіньовій економіці. У цьому відношенні заслуговують на увагу і розповсюдження наукові семінари 25–30-ти студентів-дослідників проблемної групи «Тіньова економіка та шляхи її легалізації» та членів студентського наукового товариства (45–50 чол.) на тему «Становлення суспільства знань і проблеми організації та методики науково-дослідної роботи студентів з економічної теорії», які щорічно проводяться нами у Сумській філії ХНУВС до Днів студентської науки.

Отже, в умовах запровадження інноваційної «кредитно-модульної системи» самостійна робота студентів (СРС) домінує у порівнянні із будь-якими іншими формами навчання. Наприклад, у США співвідношення між аудиторним і самостійним навчанням студентів становить 3:5, а в Україні 3:1 [11, с. 76]. За «Рекомендаціям щодо структури залікового кредиту та порядку оцінювання навчальних досягнень студентів», затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 30.12.2005 р. №774 обсяг ау-

диторної роботи не повинен перевищувати 50 відсотків залікового кредиту, орієнтовні обсяги самостійної та індивідуальної роботи можуть складати по 25 відсотків відповідно.

Разом з тим самостійна робота в тих, хто навчається, має бути контрольованою та оцінюваною, адже спеціальні дослідження підтверджують слушність думки Б. Г. Ананьєва про те, що «відсутність оцінки є найгіршим видом оцінки, оскільки це є вплив, що дезорієнтує, а не орієнтує» [12, с. 147]. Щоб належним чином коригувати, спрямовувати і стимулювати роботу студентів застосовують кілька видів контролю: попередній, поточний, модульний, підсумковий.

За кредитно-модульною системою академічні успіхи студентів визначаються за допомогою спеціально розробленої, належним чином зареєстрованої і впровадженої у вищому навчальному закладі 100-бальної системи оцінювання. У вищих навчальних закладах-учасниках педагогічного експерименту щодо запровадження КМСОНП застосовуються різні критерії успішності студентів та якості навчання, наведені в складеній нами таблиці.

У сучасних умовах ринкової трансформації суспільства, перебудови вищої національної освіти та особливо серйозних проблем з викладанням економічної теорії вважаємо найбільш прийнятною «полегшену» систему нарахування балів КНЕУ, яка і застосовується в нашому проекті.

Шкала оцінювання знань студентів експериментальних ВНЗ, ХНУВС та в Сумській філії ХНУВС [13]

За традиційною національною шкалою	За тимчасовим положенням КМСОНП	За шкалою окремих експериментальних навчальних закладів				Сумська філія ХНУВС (дисципліна ОЕТ 2006- 2008 рр.)	ХНУВС (оцінка в балах)	За шкалою ECTS
		Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка	Сумський національний аграрний університет	Державний університет «Львівська політехніка»	Київський національний економічний університет			
Відмінно	90–100	90–100	86–100	88–100	85–100	85–100	90–100	A
Добре	75–89	75–89	71–85	71–87	65–84	65–84	75–89	BC
Задовільно	60–74	60–74	60–70	50–70	50–64	50–64	60–74	DE
Незадовільно	35–59	35–59	30–59	0–49	менше 50	30–49	35–59	FX

Студенти, які за результатами модульних контролів із атестаціями за курсом «Основи економічної теорії» здобули не менше від встановленої мінімальної кількості балів (50) «автоматично» отримують залік та екзамен з державною оцінкою відповідно до шкали переведення («відмінно», «добре», «задовільно») і звільняються від заліку та екзамену. Студенти атестовані з оцінкою «незадовільно» (30–49 балів) зобов'язані скласти семестрові заліки та екзамени. Семестрові екзамени можуть скласти також студенти, які бажають підвищити оцінку отриману за результатами модульних контролів та атестацій.

Таким чином, удосконалення й модернізація навчального процесу, зокрема лекційних і семінарських занять, самостійної роботи та педагогічного контролю й оцінювання знань студентів на основі комплексного використання переваг як нової кредитно-модульної, так і традиційної системи навчання дозволить наблизити рівень та якість освіти до європейських стандартів підготовки конкурентноспроможних на світовому ринку фахівців. Слушною тут є пропозиція першого проректора з навчальної та методичної роботи Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ В. В. Доненка [14, с. 27] про доцільність створення координаційного центру з питань реалізації основних принципів Болонського процесу, ведення наукових досліджень у цій галузі, створення банків даних, поширення інформації, проведення навчання професорсько-викладацького персоналу, здійснення рекламно-пропагандистської діяльності тощо.

Більшість науковців сьогодні, виходячи з відомого постулату, що «студент – не посудина, яку треба наповнити, а факел, якого потрібно запалити» намагаються переходити від технології «передавання знань» до технології «навчання здобувати знання». Використання інноваційних, зокрема інтерактивних, технологій сприятиме успішному здійсненню цього процесу, забезпечить особистісну орієнтацію вищої освіти, сприятиме формуванню національних та загальнолюдських цінностей, засвоєнню європейських політичних і культурних традицій.

Список літератури: 1. Матеріали до підсумкової колегії Міністерства освіти і науки України // Освіта України. – 2008. №21-22 від 19.03. 2. Кремін'я В. Освіта України в контексті знаннєвого суспільства // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2005. – №6. 3. Пріоритетні напрями інноваційної діяльності: Закон України від 22 січня 2003 р. // ВВР України. 2003 від 12.07. 4. Положення про порядок здійснення інноваційної діяльності // Нормативно-правове забезпечення освіти: У 4 ч. – Х., 2004. – Ч. 3. 5. Новые подходы к организации самостоятельной работы студентов по общественным наукам: Сб. мат. междузовской научно-методической конференции. – К., 1991. 6. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід. Метод. посіб., авт.- уклад. О. Пометун, Л. Пироженко. – К.: АПН. – 2002. 7. Пушкаренко П. І. Основи економічної теорії: Навчально-методичний посібник із застосуванням кредитно-модульної системи навчання. – Х., 2006. 8. Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив:

М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль, 2004. 9. Маркс К., Энгельс Ф. Сочинения. – Т. 23. 10. Школа майбутнього: що нас чекає. – Урядовий кур'єр, 2007 від 18 вересня. 11. Сікорський П. Принципи кредитно-модульної технології навчання // Вища школа. – 2004. – № 4. 12. Бордовская Н. В., Реан А. А. Педагогика. – СПб.: Питер, 2004. 13. Джерела: Тимчасове положення про організацію навчального процесу у кредитно-модульній системі підготовки фахівців / Додаток до Наказу МОН України № 48 від 23.01.2004 р.; Вища освіта України і Болонський процес: Навч. посіб. / За ред. В. Г. Кременя. Авторський колектив: М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. – Тернопіль, 2004. Політична економія: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / За ред. д-ра екон. наук, проф. К. Т. Кривенка. – К., 2003. Положення про систему підсумкового контролю, оцінювання знань та визначення рейтингу студентів. – Львів, 2000. Положення про проведення поточного і підсумкового контролю у Сумському НАУ (при модульній системі вивчення дисциплін). – Суми, 2005. Положення про організацію навчального процесу у Харківському національному університеті внутрішніх справ з урахуванням вимог кредитно-модульної системи. – Х., 2008. 14. Доненко В. В. Організаційно-управлінська діяльність з реалізації принципів Болонського процесу на рівні вищого навчального закладу // Реалізація Болонської угоди у процесі реформування галузевої освіти МВС України: проблеми і перспективи: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 25 травня 2005 р. – Запоріжжя: ЮІ ДДУВС, 2007.

Надійшла до редколегії 22.08.08

О. В. Перова

СВОБОДА ДОГОВОРУ ТА ПУБЛІЧНИЙ ПОРЯДОК ПРИ ВЧИНЕННІ ПРАВОВИНИВ

За радянських часів, коли воля індивіда та його інтереси були підкорені державі та колективу, питання захисту суспільних інтересів та інтересів держави від волі окремих індивідів взагалі не виникало, адже приватних інтересів не існувало. Прагнення українського законодавця встановити європейські стандарти договірного цивільного права, основним принципом якого є свобода договору з неодмінною автономією волі, створенням умов забезпечення свободи та істинної згоди сторін, як і європейська практика, зіткнулося із необхідністю законодавчої охорони суспільних, колективних та державних інтересів. То який «публічний порядок» може бути у приватних відносинах?

Цивільний кодекс України (далі – ЦК), визначаючи загальні засади цивільного законодавства України, закріпив свободу договору (п. 3 ст. 3 ЦК України) як один з основних проявів приватної автономії, що разом з іншими засадами спрямований на встановлення ідей цивільного права як права приватного. За своїм соціально-економічним значенням принцип свободи договору знаходиться поруч із принципом визнання та недоторканності права приватної власності [1, с. 153].

Сутність свободи договору в цивільному обороті України, відповідно до ст.ст. 6, 627 ЦК полягає [2, с. 56–61]: